

VIND JE WEG IN HET WOUD
VAN DE WETENSCHAP

Welk onderzoek versterkt jouw school?

De wetenschap is continu in beweging. Vrijwel dagelijks komen er nieuwe inzichten bij over hoe je kinderen het best kan laten leren. Welke wetenschappelijke studies mag je als schooldirecteur absoluut niet missen?

TEKST IRENE HEMELS

Van welk onderzoek moet je als schoolleider perse op de hoogte zijn? Veronique van der Perk en Angela Molema van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO), dat de verbinding legt tussen het onderwijsonderzoek en de dagelijkse schoolpraktijk, vegen die vraag meteen van tafel. "We zeggen niet dít onderzoek moet je lezen. Hier moet je wat mee! Dat hangt af van de uitdaging waarvoor je als school staat," licht Van der Perk toe, teamleider Kennisbenutting en Communicatie bij het NRO. Molema, NRO-coördinator team primair en voorgezet onderwijs, vult aan: "We geven een samenvatting van verschillende onderzoeken en lichten meestal niet één specifiek onderwerp uit." Uitzonderingen daargelaten natuurlijk. Onlangs kwam het NRO met de

leidraad *Onderwijs vanuit hoge verwachtingen*, gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek over verwachtingen van de leraar. Molema: "We weten uit onderzoek dat die verwachtingen van de leraar een sterke voorspeller zijn voor het handelen in de klas en dat dit weer invloed heeft op de prestaties van de leerling. Dat leidt tot bewuste en onbewuste acties in de klas, waarvan je je als leraar bewust moet zijn. Hoge verwachtingen leiden tot meer uitdaging voor leerlingen, meer feedback op een begeleidende manier kan mogelijk tot betere leerprestaties leiden." Jaap Versfelt is oprichter van stichting leerKRACHT én een warm pleitbezorger van *evidence informed* werken. Hij denkt dat er veel winst te boeken is als het onderwijs wetenschappelijker gaat werken. "Nu vallen scholen te veel terug op gewoontes en tradities. Zo blijkt uit

“Een minderheid van de leraren weet dat woordenschat en kennis van de wereld de hoofdoelen zijn van begrijpend lezen”

Jaap Versfelt,
stichting leerKRACHT

onderzoek dat driekwart van de leerkrachten zegt dat leesstrategieën ontwikkelen het hoofddoel is van begrijpend lezen. Een minderheid, een kwart, stelt dat woordenschat en kennis van de wereld de hoofdoelen zijn van begrijpend lezen. Dat laatste klopt. Maar dat betekent dat het merendeel van de leerkrachten aan het ploeteren is, maar niet het gewenste resultaat bereikt van wat had gekund.”

Bij motivatie ziet Versfelt iets soortgelijks. “Je kunt op je intuïtie afgaan en zeggen dat als leerlingen gemotiveerd zijn, ze meer leren. Dan denk je: hoe ga ik leren leuk maken met bewegen, filmpjes, quizjes en een smartboard? Terwijl onderzoek over motivatie zegt dat dit effect inderdaad aanwezig is, maar gering is. Volgens onderzoek is het effect van leren op motivatie veel groter. Kinderen willen graag leren, daardoor raken ze gemotiveerd. Als je dat weet, ga je andere keuzes maken als leerkracht. Je gaat nadenken over: hoe kan ik kinderen meer laten leren, zodat hun kennis én motivatie groeit.”

De context: ontzettend relevant volgens Versfelt is het ontzettend belangrijk dat je als directeur en team weet wat er door de wetenschap gezegd wordt op het gebied onderwijs en dat je dus niet blijft doen wat je altijd deed. Maar steeds weer je visie op onderwijs tegen het licht houdt en vergelijkt met wat nieuwe ontwikkelingen in de wetenschap laten zien. “Wetenschap is echter geen toverformule die je zomaar overal kunt inzetten en die altijd tot goede resultaten leidt,” stelt Van der Perk. “Schoolleiders en leerkrachten stimuleren dag in, dag uit hun leerlingen

om zich zo goed mogelijk te ontwikkelen, zowel cognitief als mentaal. Dan helpt het om er een aanpak bij te nemen, waarvan uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat die nét wat meer potentie heeft om leerlingen verder te helpen. De keuze voor een bepaalde methode is echter afhankelijk van de prioriteiten die je als team voor je school stelt.”

“Wetenschappelijke studies zijn niet als pilletjes die voor iedereen werken,” benadrukt Van der Perk. “Het vertalen van onderzoeken naar de schoolpraktijk zie ik meer als een zoektocht die je als team maakt. Die start met het in kaart brengen van wat er speelt op jouw school en wat de uitdagingen zijn. Welke ontwikkelingen en thema’s spelen er? Hierbij kan de schoolleider gebruikmaken van data uit het Nationaal Cohortonderzoek Onderwijs. Die geven inzicht in de situatie op jouw school.”

Hoe weet je welk onderzoek geschikt is? “Met je team bekijk je welke aanpakken kunnen werken voor een bepaald probleem en onder welke condities je die kan inzetten. Belangrijker dan het onderzoek zelf zijn de condities: de omstandigheden waaronder het onderzoek plaatsvindt. Bepaalde aanpakken sluiten aan bij bepaalde leerlingen en niet bij andere typen leerlingen. Als schoolleider is het dus erg zoeken naar wat bij jouw school, bij de klassituatie en jouw leerkracht past. In je zoektocht is de context ontzettend relevant.”

Waan van de dag

Succes boek je niet alleen door de meest geweldige onderzoeken over onderwijs bij elkaar te verzamelen, het gaat er ook om dat je een wetenschappelijk attitude op je school ontwikkelt, stelt Van der Perk. “De school als lerende organisatie in optima forma. Hierin zie je het belang van de kritische houding van het team, de schoolleider en de individuele leerkracht. Het voortdurend vragen stellen, nieuwsgierig zijn. Zoek de reflectie op, stap even uit de waan van de dag en ga met elkaar het gesprek aan

“Goed lesgeven is niet het runnen van een klas, maar het zien en begeleiden van elk kind”

Klaas van Veen is hoogleraar onderwijskunde

over iets wat je hebt gehoord of gelezen en niet alleen tijdens teambijeenkomsten, maar ook tijdens een gesprekje bij het koffieapparaat. Een nieuwsgierige houding van de schooldirecteur is erg belangrijk.”

Wel/niet geloofwaardig

Veel onderzoek is taai en nodigt niet direct uit tot lezen. “Inderdaad, niet iedereen is even handig in het vinden en lezen van wetenschappelijke literatuur. Maar als je eenmaal begint met het lezen van wetenschappelijke studies, word je er beter in,” is de ervaring van Sarah Bergsen, voormalig directeur van 't Palet in Heeswijk-Dinther.

Op deze school zette het team op basis van wetenschappelijke inzichten een aantal veranderingen in, dat leidde tot beter onderwijs. Op dit moment ijvert Bergsen voor de opzet van een tweede Alan Turingschool in Den Bosch.

“Hoe meer kennis je hebt, hoe beter je weet welke studies betrouwbaar zijn,” stelt Bergsen. Nog tips voor een beginneling? “Wees kritisch. Stel als beginvraag: wie is de pleitbezorger? Is dat een inhoudelijk onderzoeker, een professor die hierin gespecialiseerd is? Of is er iemand die een mooie voordracht kan houden, uit het bedrijfsleven bijvoorbeeld, en iets heeft

“Hoe meer kennis je hebt, hoe beter je weet welke studies betrouwbaar zijn”

Sarah Bergsen, schooldirecteur

5X WETENSCHAPPELIJK AAN DE SLAG

1. In *Wat we kinderen echt kunnen leren. Over feiten en fictie in het onderwijs* beschrijft de Amerikaanse psychologieprofessor Daniel Willingham op een leesbare manier wat goede wetenschap is, hoe je die kunt herkennen en waarom we vaak zo goedgegelovig zijn voor slecht onderbouwde en foute claims.
2. Stichting leerKRACHT ontwikkelde samen met de vakverenigingen en ResearchED de website doorloopjes.nl. Doorloopjes.nl biedt een selectie van 100 bewezen strategieën die leerkrachten in de klas kunnen toepassen gebaseerd op invloedrijke onderwijsdenkers en onderzoekers, met pictogrammen en instructievideo's door onderwijsexperts. Zo worden onder andere de tien instructieprincipes van Barak Rosenshine (wetenschappelijk onderbouwde principes voor goede instructie) uitgelegd, waarmee leerkrachten de leerlingen effectief in hun leerproces laten zijn.
3. *Leidraad Werken aan onderwijsverbetering* van NRO biedt inzicht in hoe je als school kan toewerken naar een lerende organisatie. De leidraad bevat zes aanbevelingen voor leraren en schoolleiders in het primair onderwijs. De eerste twee aanbevelingen focussen zich op het onderzoeksmatig en cyclisch werken aan onderwijsverbetering, de andere aanbevelingen richten zich op het creëren van een onderzoekscultuur. In januari 2023 komt er een leidraad voor het voortgezet onderwijs uit. Zie: onderwijskennis.nl.
4. Leraren en andere professionals uit het primair, voorgezet en middelbaar beroepsonderwijs hebben via voordeleraar.nl gratis toegang tot EBSCO Education Source. Dit is een database met ruim een miljoen wetenschappelijke artikelen over onderwijsonderzoek.
5. Kennisrotonde.nl van NRO is een loket voor de beantwoording van jeugd- en onderwijsvragen met kennis uit onderzoek. Kennisrotonde beantwoordt de gestelde vragen met wetenschappelijk gefundeerde inzichten over wat wel en wat niet werkt. Dit helpt professionals om wetenschappelijk onderbouwde keuzes te maken in de praktijk.

“Wetenschap is geen toverformule die je overal kunt inzetten”

Veronique van der Perk, NRO

“We weten uit onderzoek dat die verwachtingen van de leraar een sterke voorspeller zijn voor het handelen in de klas”

Angela Molema, NRO

ervaren bij de eigen kinderen? Vraag vervolgens naar het effect van deze interventie. Is er gedegen onderzoek naar gedaan? Dan is de kans een stuk groter dat het betrouwbaar is.” Wie het onderzoek gedaan heeft, welke universiteit erbij betrokken was, wat de opzet van de studie is, hoeveel ‘proefkonijnen’ (hoe meer, hoe beter meestal) meededen: het zegt allemaal wat over kwaliteit van een wetenschappelijke studie.

Om onderzoek in het onderwijs door te voeren is het belangrijk dat directeuren veel onderwijskundige kennis hebben en dus niet zozeer ‘schoolmanager’ zijn, vindt Bergsen. “Leerkrachten zijn inhoudelijk verantwoordelijk, maar moeten hierin groeien en kritisch leren kijken naar hun eigen praktijk. Om die onderzoekende houding te ontwikkelen, is het nodig dat jij als schoolleider weet wat er aan wetenschappelijke kennis is op dat moment. Leraren worden de experts, maar jij als schoolleider moet weten wat er gebeurt en moet kunnen meepraten. Volg daarom bijvoorbeeld wetenschappers via *social media*.”

Betrokken blijven

Komen de uitkomsten van wetenschappelijke studies overeen met de praktijk op school? In het geval van de vorige school van Bergsen wel. “Na de invoering van een nieuwe, wetenschappelijk gevalideerde, rekenmethode op ‘t Palet, waarbij de leerlingen zes weken lang een half uur of een uur extra aandacht besteedden aan het automatiseren van basisbewerkingen, boekten de leerlingen anderhalf jaar vooruitgang op het gebied van automatiseren. We zagen bij de leerlingen precies evenveel verbetering als uit het wetenschappelijk onderzoek naar voren kwam. We hebben de resultaten geanalyseerd en hebben vervolgens naar interventies gezocht die ons verder kunnen helpen. Daarnaast zijn we gaan werken aan onze didactische vaardigheden.”

Deze wetenschappelijke manier van werken heeft dus echt iets in beweging gezet?

Jazeker, zegt Bergsen. “Als schoolleider zet ik een verandering in gang en zorg ik ervoor dat de experts hun werk goed kunnen doen.” Betrokkenheid daarbij is belangrijk. “Als ik het proces zelf niet kan begeleiden, vraag ik het een intern begeleider of teamleider te doen. Maar ik blijf zelf altijd aangehaakt.”

Als je op school met wetenschappelijk onderzoek gaat werken, wil je daar natuurlijk wel wat van terugzien. Hoe meet je dat effect? “Dat valt niet zo makkelijk te meten,” stelt Van der Perk van het NRO. “Het gaat hier om een complex samenspel van de kwaliteit van de leerkracht, de aanpak die je kiest en hoe dit aanslaat bij een leerling.” ←

Meer info:

- onderwijskennis.nl
- stichting-leerkracht.nl
- nro.nl
- Komend jaar wil het NRO kennisproducten voor taal en rekenen ontwikkelen. Schoolleiders die hun ervaringen willen delen, kunnen zich hiervoor aanmelden via a.molema@nro.nl.